

PARTNERZY POŁUDNIOWI

Europejska polityka sąsiedztwa (EPS) dotyczy Algierii, Egiptu, Izraela, Jordanii, Libanu, Libii, Maroka, Palestyny, Syrii i Tunezji. Obejmuje ona dwustronne strategie polityczne między UE i każdym z 10 państw partnerskich oraz ogólne ramy współpracy regionalnej – Unię dla Śródziemnomorza. W reakcji na rewolty w jej południowym sąsiedztwie Unia Europejska w 2011 r. zwiększyła swoje wsparcie dla demokratycznych przemian udzielane w ramach EPS, a w 2015 r. dokonała kolejnego przeglądu EPS.

PODSTAWA PRAWNA

- Artykuł 8 Traktatu o Unii Europejskiej;
- Tytuł V Traktatu o Unii Europejskiej: „działania zewnętrzne” UE;
- Artykuły 206-207 (handel) i 216-219 (umowy międzynarodowe) Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE).

INSTRUMENTY

Podstawą prawną stosunków dwustronnych UE z Algierią, Egiptem, Izraelem, Jordanią, Libanem, Marokiem, Narodową Władzą Palestyńską i Tunezją są układy o stowarzyszeniu. Układ o stowarzyszeniu z Syrią, parafowany jeszcze przed brutalnym stłumieniem przez rząd Syrii publicznych protestów w 2011 r., nigdy nie został podpisany. Negocjacje w sprawie umowy ramowej między UE a Libią zawieszono w lutym 2011 r. i nie zostały one dotychczas wznowione.

W ramach europejskiej polityki sąsiedztwa Unia Europejska i jej południowi partnerzy (z wyjątkiem Libii i Syrii) przyjęli dwustronne plany działania, priorytety partnerstwa lub programy stowarzyszeniowe. Określają one programy reform politycznych i gospodarczych zawierające krótko- i średnioterminowe priorytety na okres od trzech do pięciu lat. Plany działania w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa, odzwierciedlające potrzeby, interesy i możliwości UE oraz każdego z partnerów, mają na celu rozwój demokratycznych, sprawiedliwych społecznie i pluralistycznych społeczeństw, wspieranie integracji gospodarczej i edukacji, rozwój małych i średnich przedsiębiorstw oraz rolnictwa, jak również ułatwienie przepływu osób między państwami.

Plany te są finansowane głównie ze środków w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa (ENI) i innych instrumentów tematycznych. Europejski Bank Inwestycyjny oraz Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju udzielają również wsparcia za

pośrednictwem pożyczek. W relacjach ze swoimi południowymi partnerami Unia Europejska stara się także zwiększać dostęp do rynków oraz zacieśniać współpracę w dziedzinie migracji i mobilności. Trwają negocjacje w sprawie pogłębionej i kompleksowej umowy o wolnym handlu (DCFTA) z Marokiem i z Tunezją. Zawarto partnerstwa na rzecz mobilności z Marokiem, Tunezją i Jordanią, a negocjacje z Libanem są w toku. W ich ramach realizuje się szereg projektów, w szczególności za pośrednictwem [instrumentu partnerstwa na rzecz mobilności](#) zainicjowanego w 2016 r. Ponadto w ramach [kryzysowego funduszu powierniczego UE dla Afryki](#) z części poświęconej Afryce Północnej finansowane są inicjatywy regionalne i dwustronne dotyczące migracji i mobilności w Algierii, Egipcie, Libii, Maroku i Tunezji. [Regionalny fundusz powierniczy Unii Europejskiej w odpowiedzi na kryzys w Syrii](#), tzw. fundusz „Madad”, zapewnia wsparcie syryjskim uchodźcom, osobom wewnątrznie przesiedlonym i społecznościom lokalnym w Libanie, Jordanii i Egipcie.

Ramy współpracy regionalnej między państwami członkowskimi UE i 15 państwami basenu Morza Śródziemnego, w tym z 10 partnerami południowymi, tworzy Unia dla Śródziemnomorza ustanowiona w 2008 r. w celu odnowienia partnerstwa eurośródziemnomorskiego.

STAN OBECNY

A. Algieria

Algieria, będąca ważnym podmiotem w regionie oraz dużym producentem energii, to jeden z kluczowych partnerów UE w jej południowym sąsiedztwie. W 2005 r. wszedł w życie układ o stowarzyszeniu. Podczas posiedzenia Rady Stowarzyszenia w marcu 2017 r. UE i Algieria przyjęły wspólne [priorytety partnerstwa](#). Priorytety partnerstwa stanowią odnowione ramy zaangażowania politycznego i wzmocnionej współpracy skoncentrowane wokół: (i) sprawowania rządów i praw podstawowych, (ii) rozwoju społeczno-gospodarczego i handlu, (iii) energii, ochrony środowiska i zmiany klimatu, (iv) dialogu strategicznego i dialogu w dziedzinie bezpieczeństwa oraz (v) wymiaru ludzkiego, migracji i mobilności.

B. Egipt

Stosunki między Unią Europejską a Egiptem reguluje układ o stowarzyszeniu obowiązujący od 2004 r. W konsekwencji zmian wprowadzonych do EPS w lipcu 2017 r. Rada Stowarzyszenia UE-Egipt przyjęła priorytety partnerstwa między UE a Egiptem. Pomimo że wszystkie elementy układu o stowarzyszeniu pozostają w mocy, [priorytety partnerstwa](#) określone wspólnie przez UE i Egipt zastępują plan działania i będą wyznaczać kierunki partnerstwa w latach 2017-2020. We wspomnianym okresie będą się one koncentrować na: (i) modernizacji gospodarczej, zrównoważonym rozwoju w dziedzinie energii i ochronie środowiska, (ii) rozwoju społecznym i ochronie społecznej oraz (iii) sprawowaniu rządów, zwiększeniu stabilności i nowoczesnym państwie demokratycznym.

C. Izrael

Relacje UE-Izrael są bardzo rozległe i opierają się na ożywionych stosunkach gospodarczych i handlowych, a także na współpracy technicznej. Wzajemne stosunki, których podstawą jest układ o stowarzyszeniu zawarty w 2000 r., od tego czasu

dynamicznie się rozwijały, obejmując coraz więcej sektorów. Uzgodniony w 2005 r. plan działania UE-Izrael opiera się na wspólnych wartościach, takich jak demokracja, poszanowanie praw człowieka, praworządność i podstawowe wolności, a także wspiera włączenie Izraela do europejskich strategii politycznych i programów. W 2009 r. UE postanowiła uzależnić przyznanie „szczególnego statusu” w ramach tych stosunków od postępu w bliskowschodnim procesie pokojowym. Współpraca jest jednak nadal prowadzona w oparciu o [plan działania w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa z 2005 r.](#), którego realizację przedłużono do 2020 r.

D. Jordania

Unia Europejska uważa Jordanię za ważnego partnera, który odgrywa na Bliskim Wschodzie rolę stabilizującą. Podstawą prawną stosunków dwustronnych jest układ o stowarzyszeniu między UE a Jordanią obowiązujący od maja 2002 r. Plan działania w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa został przyjęty w 2012 r., a nowe [priorytety partnerstwa między UE a Jordanią](#) i porozumienie w tym zakresie przyjęto w grudniu 2016 r. Ponadto Jordania jest pierwszym z śródziemnomorskich krajów partnerskich, z którym UE przeprowadziła w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa negocjacje techniczne prowadzące do przyznania „szczególnego statusu”. W październiku 2014 r. UE i Jordania zapoczątkowały partnerstwo na rzecz mobilności. Jordania otrzymała dwa pakiety pomocy makrofinansowej (jeden w wysokości 180 mln EUR w 2013 r. oraz drugi, opiewający na kwotę 200 mln EUR, w grudniu 2016 r.). Jordania, która przyjęła ponad 655 000 uchodźców syryjskich, jest beneficjentem funduszu „Madad”, regionalnego funduszu powierniczego Unii Europejskiej w odpowiedzi na kryzys w Syrii. W kontekście wsparcia UE dla Jordanii w związku z syryjskim kryzysem uchodźczym w 2016 r. UE i Jordania wprowadziły zmiany do układu o stowarzyszeniu w celu [uelastycznienia reguł pochodzenia](#) mających zastosowanie do eksporterów z Jordanii prowadzących wymianę handlową z UE.

E. Liban

Stosunki między UE a Libanem są oparte na obowiązującym od 2006 r. układzie o stowarzyszeniu oraz [priorytetach partnerstwa UE-Liban](#) i porozumieniu w tym zakresie przyjętych w listopadzie 2016 r. Na posiedzeniu Rady Stowarzyszenia UE-Liban, które odbyło się w lipcu 2017 r., postanowiono prowadzić dalsze dyskusje w celu podpisania partnerstwa na rzecz mobilności. UE wspiera jedność, stabilność, niezależność, suwerenność i integralność terytorialną Libanu, w szczególności mając na względzie pogarszającą się sytuację w sąsiedniej Syrii. Na terytorium Libanu, którego ludność liczy 4,4 mln mieszkańców, przebywa obecnie około 1 mln zarejestrowanych uchodźców syryjskich. Liban otrzymuje środki z funduszu „Madad”.

F. Libia

Po upadku reżimu Kaddafiego Libia pogrążyła się w wojnie domowej na tle skomplikowanych podziałów politycznych, terytorialnych, społecznych i plemiennych. Libia jest także uważana za sahelski szlak tranzytowy wykorzystywany do handlu ludźmi i przemytu towarów. W związku z powyższym UE stara się udzielać Libijczykom wsparcia w budowaniu stabilnego i pluralistycznego państwa. UE wspiera wysiłki mediacyjne ONZ zmierzające do położenia kresu działaniom wojennym oraz podejmuje zabiegi dyplomatyczne wobec libijskich i regionalnych zainteresowanych

stron. Libia nie zawarła układu o stowarzyszeniu ani innej umowy z UE, jednak kraj ten kwalifikuje się do otrzymywania finansowania w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa. Od 2016 r. [kryzysowy fundusz powierniczy UE dla Afryki przeznaczył prawie 135 mln EUR na ochronę migrantów w Libii](#).

G. Maroko

Maroko jest jednym z południowych partnerów utrzymujących najbardziej rozwinięte stosunki z Unią Europejską. Układ o stowarzyszeniu obowiązuje od 2000 r., a nowy plan działania w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa został przyjęty w 2013 r. Państwo to uzyskało w 2008 r. „szczególny status” w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa, odzwierciedlający zamiar pogłębienia współpracy między UE a Marokiem oraz dalszego wspierania reform gospodarczych i politycznych. W czerwcu 2013 r. między UE a Marokiem zapoczątkowano partnerstwo na rzecz mobilności. Trwają negocjacje w sprawie umów o [ułatwieniach wizowych i readmisji](#) oraz pogłębionej i kompleksowej strefy wolnego handlu (DCFTA). Ponadto w 2014 r. weszła w życie odnowiona umowa w sprawie połowów. W dwóch niedawnych orzeczeniach Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej orzekł, że UE może wdrożyć umowy zawarte z Marokiem, jednak nie mają one zastosowania do Sahary Zachodniej.

H. Palestyna

UE jest podmiotem udzielającym Palestyńskiej Władzy Narodowej największego wsparcia finansowego, przy czym orientacyjna roczna kwota przyznawana w ramach współpracy dwustronnej wynosi około 300 mln EUR. Ogólnym celem wsparcia UE jest pomoc w budowaniu potencjału przyszłego, zdolnego do istnienia, niezależnego i demokratycznego państwa palestyńskiego, współistniejącego w pokoju i bezpieczeństwie z Izraelem i innymi państwami ościennymi. Podstawą prawną stosunków UE z Narodową Władzą Palestyńską jest [przejściowy układ stowarzyszeniowy w sprawie wymiany handlowej i współpracy](#) zawarty w 1997 r. UE podpisała z Narodową Władzą Palestyńską plan działania w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa, który wszedł w życie w 2013 r. W tym samym roku UE zaoferowała Izraelowi i przyszłemu państwu Palestyna „partnerstwo specjalnego uprzywilejowania” gwarantujące obu stronom bezprecedensowe wsparcie polityczne, gospodarcze i wsparcie w zakresie bezpieczeństwa w kontekście porozumienia o ostatecznym statusie.

I. Syria

Od marca 2011 r., kiedy to rząd Syrii rozpoczął brutalne represje wobec uczestników protestów antyrządowych, UE podjęła szereg stopniowo wzmacnianych środków ograniczających przeciwko reżimowi syryjskiemu. Wszystkie dwustronne programy współpracy między UE a rządem Syrii zostały zawieszane. UE popiera rozmowy pokojowe w duchu pluralizmu zmierzające do transformacji politycznej prowadzonej przez samych Syryjczyków. UE jest głównym darczyńcą udzielającym wsparcia w odpowiedzi na kryzys w Syrii, a UE i jej państwa członkowskie [przeznaczyły wspólnie](#) ponad 16,9 mld EUR na pomoc humanitarną, rozwojową, gospodarczą oraz wsparcie na rzecz stabilizacji. [Regionalny fundusz powierniczy w odpowiedzi na kryzys w Syrii](#) zarządza większością pomocy pozahumanitarnej udzielanej krajom sąsiadującym przyjmującym uchodźców z Syrii. Dotychczas na fundusz przeznaczono

łączną kwotę 1,7 mld EUR. W dniu 3 kwietnia 2017 r. Rada przyjęła [strategię UE na rzecz Syrii](#). Zgodnie z tą strategią UE zorganizowała trzy konferencje na rzecz przyszłości Syrii i regionu: podczas pierwszej z nich, która odbyła się w kwietniu 2017 r., społeczność międzynarodowa [zobowiązała się](#) do przekazania 5,6 mld EUR w celu finansowania w 2017 r. wspierania działalności humanitarnej, zwiększenia odporności i działań na rzecz rozwoju w odpowiedzi na kryzys w Syrii. podczas drugiej konferencji, która odbyła się w kwietniu 2018 r., uczestnicy [zobowiązali się](#) do udostępnienia funduszy w wysokości 3,5 mld EUR na 2018 r. oraz dodatkowych 2,7 mld EUR na lata 2019-2020; trzecia konferencja, która odbyła się 12-14 marca 2019 r., przyniosła [zobowiązania](#) o wartości 6,2 mld EUR na rok 2019 oraz wieloletnie zobowiązania sięgające 2,1 mld EUR na rok 2020 i kolejne lata. Potrzeby humanitarne są nadal ogromne. Pomocy humanitarnej potrzebuje ponad 11 mln mieszkańców Syrii. Czeka na nią także przeszło 5,6 mln syryjskich uchodźców, którzy schronili się poza krajem.

J. Tunezja

Od czasu rewolucji w Tunezji w 2011 r. Unia Europejska udzieliła temu krajowi politycznego, finansowego i technicznego wsparcia na rzecz przemian demokratycznych. Podstawą prawną stosunków dwustronnych pozostaje układ o stowarzyszeniu obowiązujący od 1998 r. W 2012 r. w związku z osiągniętymi postępami UE i Tunezja uzgodniły ustanowienie „uprzywilejowanego partnerstwa” oraz szczegółowego [planu działania](#) na lata 2013-2017. W lipcu 2018 r. Rada Stowarzyszenia UE-Tunezja przyjęła główne wytyczne [uprzywilejowanego partnerstwa UE-Tunezja na okres 2018-2020](#). W marcu 2014 r. Tunezja i UE zawarły partnerstwo na rzecz mobilności, które doprowadziło do rozpoczęcia negocjacji w sprawie [ułatwień wizowych i umów o readmisji](#). W październiku 2015 r. zatwierdzono rozpoczęcie [negocjacji w sprawie DCFTA](#). Negocjacje te są nadal w toku. W latach 2011-2016 pomoc UE dla Tunezji wyniosła 2 mld EUR (1,2 mld EUR w formie dotacji i 800 mln EUR w ramach pomocy makrofinansowej). UE zobowiązała się zwiększyć roczną pomoc finansową udzielaną w postaci dotacji do 300 mln EUR w 2017 r. oraz utrzymać stały poziom finansowania na okres po roku 2020. Przyjęcie w Tunezji nowej konstytucji w styczniu 2014 r. w drodze konsensusu oraz zakończona powodzeniem organizacja wyborów parlamentarnych i prezydenckich w październiku i grudniu 2014 r., po których nastąpiły długo oczekiwane wybory lokalne w maju 2018 r., stanowiły ważny krok w kierunku przemian demokratycznych w tym kraju.

ROLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Parlament Europejski jest w pełni zaangażowany w europejską politykę sąsiedztwa. Za pośrednictwem Komisji Spraw Zagranicznych monitoruje on realizację europejskiej polityki sąsiedztwa, w szczególności na podstawie rocznych sprawozdań z postępów w dziedzinie EPS i przeglądów EPS. Komisja ta śledzi sytuację polityczną w krajach partnerskich dzięki regularnej wymianie poglądów z wysokimi rangą urzędnikami państwowymi, ekspertami i podmiotami społeczeństwa obywatelskiego. Uprawnienia budżetowe dają Parlamentowi bezpośredni wpływ na kwoty przydzielane na potrzeby Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa. Zgoda Parlamentu była konieczna do zawarcia układów o stowarzyszeniu ze wszystkimi południowymi partnerami w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa. Parlament musi również wyrazić zgodę na wszelkie

nowe umowy handlowe, w tym na przyszłą pogłębioną i kompleksową umowę o wolnym handlu z Marokiem i z Tunezją.

Regularne dwustronne stosunki z parlamentami południowych krajów partnerskich są utrzymywane za pośrednictwem [stałych delegacji](#). Stosunki z parlamentem Maroka zostały zatem zacieśnione wraz z utworzeniem w 2010 r. wspólnej komisji parlamentarnej. W 2016 r. została powołana również wspólna komisja parlamentarna z Tunezją, a w 2018 r. – z Algierią. Stosunki parlamentarne z Syrią zostały zawieszono z powodu wojny domowej, a obecna sytuacja w Libii również uniemożliwia utrzymywanie kontaktów międzyparlamentarnych. Na szczeblu regionalnym Parlament Europejski uczestniczy w Zgromadzeniu Parlamentarnym Unii dla Śródziemnomorza, które co roku gromadzi się na sesji plenarnej i kilku posiedzeniach komisji. Ostatnie posiedzenie plenarne odbyło się w [Strasburgu 13-14 lutego 2019 r.](#), kiedy to Parlament przekazał przewodnictwo Wielkiemu Zgromadzeniu Narodowemu Turcji. Parlament brał udział w licznych unijnych misjach obserwacji wyborów w południowych krajach partnerskich, ostatnio w Libanie (wybory parlamentarne) i Tunezji (wybory samorządowe). Udziela on także wsparcia Maroku i Tunezji – dwóm państwom traktowanym priorytetowo w ramach programu wspierania demokracji.

[María Álvarez López](#)
04/2019

